

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Факультет обліку, фінансів та підприємницької діяльності

Присвячується
130-річчю НУХТ

Всеукраїнська
науково-практична
конференція

**«Актуальні проблеми
економічного та соціального
розвитку підприємств
харчової промисловості»**

24 — 25 квітня 2014 рік

КИЇВ НУХТ 2014

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ СТАЛОГО АГРОЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ АКАДЕМІЧНИХ УСТАНОВ СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОГО СПРЯМУВАННЯ В 20-Х РР. ХХ СТ. (ДОСВІД ІСТОРІЇ)

В.К. Гаркавко, ст. викладач

Національний університет харчових технологій

Досягнення сталого агроекономічного розвитку необхідно передбачає як передумову наявність чітко сформульованої концепції розвитку підприємств сільськогосподарського та харчопереробного виробництва, яка розпочинає розроблятися з формулювання економіко-теоретичних та методологічних засад розвитку галузі в цілому. В свою чергу формулювання цих засад неможливе без повернення до освітянського та наукового процесу науки «Сільськогосподарська економія», тої, що викладалася у вітчизняних ВНЗ сільськогосподарського та харчового спрямування впритул до поч. 30-х рр. ХХ ст. і являла собою агрономічне суспільствознавство та була по суті теоретичною основою в області економіки й організації вітчизняних сільськогосподарських підприємств [4]. Окрім того сільськогосподарська економія існувала і як академічна наука. Зокрема, в одній з попередніх авторських публікацій мова йшла про роботу московського НДІ Сільськогосподарської економії, який з 1922 до 1928 рр. очолював всесвітньовідомий аграрій-економіст О. В. Чайанов [3].

Іншою важливою науково-дослідною інституцією агроекономічного спрямування в м. Москва був Міжнародний аграрний інститут (МАІ), який був відкритий 8 березня 1926 р. Рішення про його відкриття було прийнято ще в 1923 р. на конференції представників міжнародного селянства, які вперше з'їхалися до Москви [9, с. 174].

На початку його існування «на чолі Інституту стоїть правління, призначає президією Селінтерну, і дирекція. Інститут розділяється на кабінети: економії, міжнародного селянського руху, земельного законодавства і політики та кабінет з вивчення досвіду російської революції й господарського будівництва СРСР. При інституті існують, окрім того, бібліотека, а також інформаційний й видавничий відділи» [9, с. 177].

Кожен з кабінетів МАІ мав свої секції. Так кабінет економії мав секції теоретичної економіки, статистики, кредиту, податкового обкладення. Інформаційний відділ займався підбиранням матеріалів для дослідницької роботи, видавничий — намічав до видавництва праці окремих авторів, щорічники, монографії, статистичні видання, доповіді тощо [2, с. 210; 9, с. 177]. Серед видань МАІ можна відзначити періодичне —

«Аграрні проблеми», яке виходило випусками (номерама, книжками) з помісячними відмітками по роках.

Зупинемося на роботі кабінету сільськогосподарської економії. Вона полягала у видавництві статистичних щорічників зі світового сільськогосподарства, складанні зведень з динаміки світового сільськогосподарства (охопила двадцять вісім країн за період з 1909 по 1927 рр.) за статистичними щорічниками, збиранні матеріалів з сільгоспкриз (рухи сільгосппромислової продукції, роздрібних і оптових цін, дисконтів; міграція й імміграція; заборгованість; експорт й імпорт. Дані збиралися по Англії, Німеччині, Франції, США, довоєнній Росії).

Ще одним важливим осередком сільськогосподарської економії як академічної дисципліни в 20-х рр. ХХ ст. було м. Ленінград. Тут ця наука набула потужного розвитку в Ленінградському сільськогосподарському інституті (ЛСГІ, ректор — К.Д.Глінка [5, с. 299]) та Державному інституті дослідної агрономії (ДІДА, директор — М.І. Вавілов [8, с. 70]).

Започаткування сільгоспекономії як академічної дисципліни в ЛСГІ розпочалося зі створення при кафедрі сільськогосподарської економії [5, с. 286 – 293] (завідувач — Є.С. Канчер [5, с. 293]) факультету сільськогосподарської економії і політики (декан — спочатку Є.А. Енгель [5, с. 264], згодом — М.М. Кажанов [8, с. 179]) науково-дослідного семінарію сільськогосподарської економії і політики (під керуванням завідувача кафедри), який підпорядковувався Президії факультету [5, с. 288 – 289, 292].

Семінарій ставив за мету: а) дисциплінарне проходження наук на факультеті, яке координувалося загальною ідеєю роботи семінарію — підготовка висококваліфікованих спеціалістів з сільгоспекономії, яких дуже не вистачало в країні [5, с.288].

Державний інститут дослідної агрономії (ДІДА) в м. Ленінград з 1918р. являвся правонаступником С.-Петербурзького Сільськогосподарського вченого комітету, заснованого ще в 1837р. [8, с. 70]. Відразу, з 1918р., при інституті був утворений особливий Статистико-економічний відділ який видавав друкований орган «Ізвестія Статистико-Економічного Відділу С.-Г. Вченого Комітету». Загалом протягом 1918 – 1919 рр. вийшло п`ять його випусків (за редагуванням завідувача відділу проф. О.А. Кауфмана [6, с. 5, 146]). Однак після смерті головного редактора і наставшого за нею перетворення Статистико-економічного відділу в Бюро Сільськогосподарської економії і статистики ДІДА у зв'язку з відсутністю відповідних асигнувань друкування вказаного наукового органу призупинилося. Згодом було тимчасово (протягом 1923 — 1925рр.) призупинено роботу й самого бюро [6, с. 5]. Після відновлення (24 жовтня 1925р. [1, с. 77; 7, с. 321]) інформація про роботу Бюро сільськогосподарської економії і статистики ДІДА (яким став завідувати проф. І.Ф. Макаров [1, с. 77]) спершу з'являлася на сторінках загальноінститутського органу «Ізвестія Державного Інституту Дослідної Агрономії» [1; 7], а з 1927р. — на сторінках відновленого вже спеціалізованого видання — «Ізвестія Бюро Сільсько-Господарської Економії і Статистики» [6] (за коротке його існування з 1927 по 1929рр. були віддруковані VI — VIII випуски, причому, у

зв'язку з перейменуванням бюро у відділ, останні два випуски виходили вже під назвою «Известія Відділу Сільськогосподарської Економії і Статистики»). З 1927 р. бюро було перейменовано у Відділ сільськогосподарської економії й статистики ДЦДА.

Втім у зв'язку з тим, що, розпочинаючи з поч. 30-х рр. ХХ ст., сільськогосподарська економія як наука не вписувалася в постулати командно-адміністративних методів проведення т. зв. «суцільної колективізації», свавільними діями прибічників сталінської влади до кінця цього десятиріччя вона була не просто знищена, а й фактично забута та знаходиться в міцному забутті й по сьогодні [4, с. 18]. Тому її поновлення є не просто справою честі та даниною історичній справедливості, а й викликається ще необхідністю пошуку шляхів виходу галузі сільського господарства України зі скрутного становища, в якому ця галузь перебуває вже декілька десятиріч, оскільки виявлення потенціалу виходу сільгоспвиробництва країни зі скрути без вміння використовувати засади агроекономічної теорії просто неможливе.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бюро С.-Х. Экономии и Статистики* (Заведующий проф. И.Ф. Макаров) // Известия Государственного Института Опытной Агрономии. — Ленинград. Н.К.З. Государственный Институт Опытной Агрономии, 1927. — Том V. — № 1. Январь — Февраль 1927 года. — С. 77 – 79.

2. *В Международном Аграрном Институте* // Аграрные проблемы. Орган Международного Аграрного Института. — Москва, 1928. — Книга первая (5). — Февраль. — С. 203 – 210.

3. *Гаркавко В.К.* Місце і роль фундаментальних економіко-теоретичних розробок в дослідженні проблем агровиробництва в історії розвитку агроекономічної думки 20-х рр. ХХ ст. (чаянівська спадщина). Наукові праці Національного університету харчових технологій. — № 34. — Київ: НУХТ, 2010. — С. 145 – 151.

4. *Гаркавко В.К.* Сільськогосподарська економія як наука — теоретична основа економіки і організації сільськогосподарського підприємства // Наукові праці Національного університету харчових технологій. — № 19. Частина III. Економіка. — Київ: НУХТ, 2006. — С. 17 – 21.

5. *Записки Ленинградского Сельскохозяйственного Института.* Ответственный редактор проф. К.Д. Глинка. — Ленинград. Типография Главного Артиллерийского Управления, 1924. — Том I. Часть официальная. — С. 257 – 303.

6. *Известия Бюро Сельско-Хозяйственной Экономии и Статистики.* — Ленинград. Н.К.З. Государственный Институт Опытной Агрономии, 1927. — Выпуск VI. — 146 с.

7. *М.К.* Из работ Бюро С.-Х. Экономии и Статистики // Известия Государственного Института Опытной Агрономии. — Ленинград Н.К.З. Государственный Институт Опытной Агрономии. 6. Сельско-Хозяйственный Учёный Комитет, 1926. — Том IV. — № 5 — 6. Сентябрь — Декабрь 1926 года. — С. 321 – 322.

8. *Наука* и научные работники СССР. Справочник, составляемый Комиссией «Наука и Научные работники СССР» под наблюдением и непосредственным руководством Непременного Секретаря Академии Наук академика С.Ф. Ольденбурга и Председателя Комиссии академика Е.Ф. Карского. — Часть II. Научные учреждения Ленинграда. С портретом Президента Академии Наук А.П. Карпинского. — Ленинград. Издательство Академии Наук СССР, 1926. — VIII с.; 407 с. — (Академия Наук Союза Советских Социалистических Республик).

9. *Открытие* Международного Аграрного Института // Аграрные проблемы. Орган Международного Аграрного Института. — Москва, 1927. Июль. — Книга первая (Книга I). — С. 174 — 178.